

А.М. Макарэвіч (з. Магілёў, Беларусь)

СТЫЛЁВЫЯ АСАБЛІВАСЦІ АПАВЯДАННЯЎ ЗБОРНІКА М. ЛУКШЫ «ГІСТОРЫІ З БЕЛАГА СВЕТУ»

Апавядальная прастора ў “Гісторыях з белага свету” (2008) падобная да той, якая была прадстаўлена ў “Бабскіх гісторыях” (2001)¹, аднак мае ў той жа час і свае адметнасці. Гэтыя адметнасці абумоўлены, акрамя іншага, асаблівасцямі ўзнаўлення адпаведных гісторый рознымі тыпамі апавядальнікаў: дасведчаным неназваным апавядальнікам², абазначаным³ і названым апавядальнікам⁴.

Героі апавяданняў зборніка “Гісторыі з белага свету” – у пераважнай большасці людзі сярэдняга веку, жыццё якіх не склалася. У параўнанні з “Бабскімі гісторыямі” ўзроставая планка герояў у дадзеным зборніку зніжаецца. І ў гэтым ёсць нешта шчымліва-трагічнае, калі ўлічыць, што ў пераважнай большасці апавяданняў з “Гісторый...” адлюстраваны альбо няўдалыя, альбо нешчаслівыя, альбо драматычныя, альбо трагічныя эпізоды з жыцця герояў ці нават такое ж самае іх жыццё.

Жанравыя мадыфікацыі⁵ зборніка апавяданняў “Гісторыі з белага свету” можна прадставіць у наступным варыянце: **а) апавядальная гісторыя**⁶; **б) навела**⁷; **в) формаўтваральнае ў межах жанру пе-**

¹ Асобны аналіз гэтага зборніка, а таксама ў кантэксце зборніка апавяданняў Сакрата Яновіча “Доўгая смерць Крынак” прадстаўлены ў наступных крыніцах: Макарэвіч А.М. Сэнсавая прастора зборніка апавяданняў Міры Лукшы “Бабскія гісторыі” ў кантэксце яго жанравай спецыфікі // Тэрмапілы. 2003. № 7. С. 115-126; Макарэвіч А.М. Жанравыя асаблівасці зборнікаў апавяданняў Сакрата Яновіча “Доўгая смерць Крынак” і Міры Лукшы “Бабскія гісторыі” // У ракурсе сучаснага асэнсавання: міжкафедральны зборнік навуковых прац. Філалогія. Вып. 3. / МДУ імя А.А.Куляшова; пад рэд. А.М.Макарэвіча. Магілёў, 2007. С. 3-21.

² “Тарык”, “Глас вапіюшчэ”, “Футбол”, “Чорная ўдава” “Сірочая хатка”, “Сірэнны”, “Барбуша”, “Пагранічная падчэпка” і інш.

³ “Ага!”, “Казка пра белую лілію і піва”, “Дзед і баба”, “Каляровы здымак у далонях каварнай каханкі” і інш.

⁴ “Аптэчніца”, “Футбол”, “Суд над чараўніцай” і інш.

⁵ Паколькі прынцыпы класіфікацыі жанравых мадыфікацый у дадзеным выпадку падобныя да тых, якія прыведзены ў названых вышэй крыніцах аўтара тэзісаў, то тут яны не падаюцца.

⁶ “Тарык”, “Суд над чараўніцай”, “Чорная ўдава”, “Сірочая хатка”, “Барбуша”, “Пагранічная падчэпка”, “Шварцэн-Яйцэн ды астэапароз”.

⁷ “Аптэчніца”, “Чобаты”, “Быковіч”, “Каліна”, “Акно”, “Касцёр Самабуся”, “Вышыванае сэрца”, “Восіп і жонкі”, “Падпольшчык”.

ракрыжаванне: *апаведальная гісторыя / навела*⁸; *апаведальная гісторыя / эскіз / замалёўка*⁹; г) *казка*¹⁰. Акрамя таго, у дадзены зборнік уключаны апаведанні “Ноч у Бельску”, “Агледзіны” з кнігі “Бабскія гісторыі”, якія ўяўляюць сабой формаўтваральнае ў межах жанру перакрыжаванне *апаведальная гісторыя / навела*. Прадстаўленая класіфікацыя сведчыць, што ў дадзеным зборніку, як і ў кнізе “Бабскія гісторыі”, пераважае такая жанравая мадыфікацыя, як апаведальная гісторыя.

Звернемся да найбольш паказальных стылёвых праяў як паказчыкаў спецыфікі ўзнаўлення адпаведных жыццёвых гісторый рознымі тыпамі апаведальнікаў гэтага зборніка.

І. Стылёвыя прыкметы на формаўтваральным узроўні.

1. Лаканічнасць выказванняў літаратурных герояў, трапанасць заўваг і характарыстык апаведальніка. Адбываецца нібыта самая звычайная гутарка звычайных адзінокаў вясковых жанчын (“*Чобаты*”). Але некалькімі фразамі-рэплікамі перадаецца трагедыйнасць цяперашняга існавання гэтых жанчын і гісторыя – неагульная аўтаркай і самімі гераінямі – драматычных эпізодаў жыцця гераінь: гісторыя, якая як вынік гэтых фраз паўстае ўжо ў свядомасці рэцыпіента.

2. Стылёвая вытрыманасць: грунтоўнасць, выразнасць, разважлівасць, лагічная паслядоўнасць сведчанняў, апаведальніка (напрыклад, вясковай жанчыны – “*Суд над чараўніцай*”).

3. Абазначэнне сябе аўтарам-апаведальнікам. Гэтым самым падкрэсліваецца яго пазіцыя да ўзнаўляемых падзей і развіваецца нарацыйная сітуацыя як працэс (“*Дзед і баба*”, “*Ага!*”, “*Сірэны*”).

4. Ускоснае абазначэнне апаведальніка (“*Абадурка*”).

5. Форма “Я-назіранне”: апаведальнік падае назіранні-эскізы да таго, што адбываецца ў кавярні, дзе схаваліся ад дажджу наведвальнікі – яе знаёмыя (“*Футбол*”, “*Музы*”).

6. Назіранні-эскізы ад асобы героя, што з’яўляюцца вынікам назірання аўтарам-апаведальнікам рэчаіснасці, якая, відаць, дастаткова часта ўспрымаецца ёю ў *кавярнях, пабах, кнайпах* (“*Ага!*”). Ужо сама назва апаведання “Ага!” сведчыць пра асаблівасці раскрыцця зместу. “Вось яно што, вось яно дзе, вось яно ў чым хаваецца, – нібы ўсклікае-падкрэслівае аўтарка. – Я заўважаю, прыкмячаю, узнаўляю”. Такім чынам ствараецца ўражанне адзінай апаведальнай прасторы, дзе героі

⁸ “Казка пра белую лілію і піва”, “Абадурка”, “Базыль Бізун і музы”, “Карціны Кацярыны”, “Музы”, “Пярына”, “Ганавічнік”, “Ярына”, “Матычка”, “Дзед і баба”, “Роварчык”, “Куляска”, “Спячая Каралюкка”.

⁹ “Ага!”, “Футбол”, “Сірэны”, “Каляровы здымак у далонях каварнай каханкі”, “Глас выпіюшчэ”, “Дарога над Нарвай, якой няма”.

¹⁰ “Зачараваны Ясё Жаба”, “Райка і шчырае люстэрка”, “Загаварылі”.

з розных твораў ведаюць адзін аднаго, а аўтарка высвечвае іх з розных пунктаў назірання.

7. Довады, сведчанні, рэзюмаванні, разважанні апавядальніка ў працэсе ўзнаўлення адпаведных гісторый (“Абадурка”, “Ага!”).

8. Эскізнасць узнаўлення назіранняў: часам яны падаюцца так, як быццам бы чытач, *па-першае*, як і апавядальнік, даўно ўжо ведае тое, што не варта каменціраваць, што падаецца ёю на ўзроўні заўваг паводле прынцыпу “мімаходзь”, *па-другое*, як быццам бы чытач знаходзіцца побач з апавядальнікам, назірае тое ж самае, што і яна, і ў любы момант можа штосьці ўдакладніць (“Футбол”).

II. Стылёвыя прыкметы на лексічным, граматычным і сінтаксічным узроўнях.

1. Клічныя, пытальныя, ацэначныя сказы апавядальніка (“Абадурка”, “Ага!”, “Тарык”).

2. Праявы жывога маўлення, гутаркі, якую ці то “падслухала” аўтарка і дакладна перадала ў форме навелы, ці то “запісала” адзін да аднаго яшчэ адну навелу, складзеную самім жыццём (“Чобаты”, “Ага!”).

3. Польскія граматычныя канструкцыі ў маўленні апавядальніка перадаюць моўную “атмасферу” беларускага (часцей вясковага) асяроддзя Беласточчыны; ствараецца эфект жывога расказвання (“Тарык”, “Казка пра белую лілію і піва”, “Абадурка”, “Ага!”, “Чобаты”)

4. Сінтаксічныя канструкцыі размоўна-апавядальнага стылю (парцэляцыя, пачатак сказаў з “А” і інш. – “Тарык”, “Ага!”, “Пярына”).

5. Стылістычна зніжаная лексіка (“Казка пра белую лілію і піва”).

6. Стылістычна зніжаныя фразеалагізмы, фраземы-вульгарызмы (“Казка пра белую лілію і піва”).

7. Размоўныя штампы ў маўленні “эстэтызаваных” герояў (“Казка пра белую лілію і піва”).

8. Натуралістычныя дэталі, апісанні (“Казка пра белую лілію і піва”, “Карціны Кацярыны”).

9. Стылёвая нядбайнасць (“Базыль Бізун і музы”), **сінтаксічная грувацкасць сказаў і складаных сінтаксічных цэлых** (ССЦ) у аповедах, ад чаго ўскладняецца асэнсаванне падзей і характараў гісторый у межах некалькіх сказаў ці ССЦ (“Чорная ўдава”). Эпатажнасць жыццёвай пазіцыі некаторых літаратурных герояў (яны імкнуцца падкрэсліць сваю выключнасць і арыгінальнасць – “Карціны Кацярыны”, “Казка пра белую лілію і піва”) робіць адпаведны адбітак і на змест адпаведных тэкстаў. Яны распадаюцца на асобныя кавалкі, у кожным з якіх пульсуе свая зласлівасць, сарказм, натуралізм, эпатажнасць.

Такім чынам, у зборніку апавяданняў “Гісторыі з белага свету” прадстаўлены ў параўнанні са зборнікам “Бабскія гісторыі” іншы тып апа-

вядальніка, які не толькі ўзнаўляе адпаведныя здарэнні, а і папярэдне на-
зірае за імі, сам з'яўляецца ўдзельнікам адпаведных падзей. Гэта пэўным
чынам уплывае на асаблівасці сэнсаўтварэння, на стыль усяго зборніка.

Літаратура

1. *Лукша, М. Гісторыі з белага свету / М. Лукша. – Беласток, 2008.*